

ЗАТВЕРДЖЕНО рішення
Вищої кваліфікаційної
комісії суддів України
29.12.2017 № 138/зп-17
(у редакції рішення Вищої
кваліфікаційної комісії
суддів України
22.05.2024 № 138/зп-24)

ПРОГРАМА

іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих адміністративних судів

I. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Конституція України – Основний Закон держави

Поняття, функції та властивості Конституції України.

Порядок прийняття та внесення змін до Конституції України.

Конституція України – основоположний акт установчої влади народу України

Верховенство конституції. Дія конституції у часі, просторі та за колом осіб.
Конституція України та міжнародне право.

Судовий конституційний контроль в Україні. Підстави для розгляду конституційних скарг та вплив на практику судів адміністративної юрисдикції. Конституційний контроль за правовими актами про призначення референдумів. Надзвичайні засоби захисту конституції: воєнний час і надзвичайний стан.

Конституційний лад України

Верховенство права і розподіл влади як конституційні принципи. Державна влада і самоврядування народу. Суверенна держава. Правова держава. Демократична держава (пряма та представницька демократія). Соціальна держава. Конституційне закріплення основ громадянського суспільства в Україні.

Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Особисті, політичні, соціальні, економічні і культурні права та свободи.

Поняття та принципи громадянства України.

Обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Конституційно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства, біженців, закордонних українців та іммігрантів.

Основи безпосередньої демократії (прямого народовладдя)

Народне представництво і природа представницького мандату: принцип несумісності, імунітети народних представників. Порядок вирішення питання про зняття депутатської недоторканності та судовий контроль.

Виборче право і виборча система України

Вибори народних депутатів України. Вибори Президента України. Місцеві вибори. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності в ході виборчого процесу і результатів виборів. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Поняття та види референдумів. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються процесу референдуму. Відповідальність за порушення законодавства про референдум.

Верховна Рада – парламент України

Конституційні основи порядку формування та припинення діяльності Верховної Ради України.

Функції парламенту України.

Конституційно-правовий статус Президента України

Конституційно-правові основи обрання Президента України.

Припинення повноважень Президента України.

Функції та повноваження Президента України. Президент України як гарант державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади

Система органів виконавчої влади в Україні.

Порядок утворення, склад та порядок припинення діяльності Кабінету Міністрів України.

Функції та повноваження Кабінету Міністрів України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації.

Конституційні засади публічної служби.

Конституційні засади правосуддя в Україні

Юрисдикція судів.

Участь народу у здійсненні правосуддя.

Конституційні принципи правосуддя.

Система судів загальної юрисдикції в Україні.

Статус суддів за Конституцією України. Призначення на посаду професійного судді. Присяга судді.

Основні засади судочинства.

Конституційна юстиція в Україні

Порядок формування і діяльність Конституційного Суду України.

Акти Конституційного Суду України та загальна обов'язковість їх виконання на території України.

Територіальний устрій України

Державна територія України та її елементи. Територіальний та адміністративно-територіальний устрій України. Конституційний статус Автономної Республіки Крим.

Місцеве самоврядування в Україні

Поняття, принципи і система місцевого самоврядування України.

Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування (порядок утворення, структура, компетенція, форми діяльності).

Депутат місцевої ради. Сільський, селищний та міський голова.

Форми безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення.

II. АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Законодавство у сфері запобігання корупції.

Суб'єкти, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції».

Національне агентство з питань запобігання корупції. Інші спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції.

Запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища. Обмеження щодо одержання подарунків. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. Обмеження спільної роботи близьких осіб.

Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків.

III. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Загальні положення адміністративного права

Предмет адміністративного права.

Застосування імперативного методу регулювання адміністративно-правових відносин.

Публічна адміністрація (управління) як об'єкт адміністративно-правового регулювання.

Адміністративно-правові відносини: публічно-правова природа та характерні риси.

Структура та види адміністративно-правових відносин.

Норми адміністративного права та адміністративні правовідносини.

Суб'єкти адміністративного права.

Суб'єкт адміністративного права і суб'єкт адміністративних правовідносин. Адміністративна правоздатність та дієздатність. Система суб'єктів адміністративного права України.

Суб'єкт адміністративного права. Адміністративна правосуб'єктність.

Підстави виникнення відносин між адміністративними органами і приватними особами.

Права приватних осіб у сфері публічної адміністрації. Звернення громадян. Доступ до публічної інформації. Право на участь в управлінні.

Місце органів виконавчої влади у системі публічної адміністрації (органів державного управління). Класифікація органів виконавчої влади.

Правове становище Кабінету Міністрів України. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Урядові органи державного управління. Місцеві державні адміністрації. Органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим.

Органи місцевого самоврядування як суб'єкти адміністративного права. Представницькі і виконавчі органи місцевого самоврядування.

Види громадських об'єднань та особливості їх адміністративно-правового статусу.

Недержавні органи та організації як суб'єкти адміністративного права.

Основні риси адміністративно-правового статусу підприємств, установ, організацій.

Посадові особи місцевого самоврядування. Гарантії місцевого самоврядування. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Адміністративно-правовий статусу іноземних громадян та осіб без громадянства. В'їзд в Україну і виїзд з України. Відповідальність іноземців та осіб без громадянства.

Публічна служба.

Державна служба та інші види публічної служби

Державна служба і державний службовець.

Посада і посадова особа.

Порядок проходження державної служби (прийняття на державну службу, обмеження, пов'язані з проходженням державної служби, просування по службі державних службовців стимулювання праці державних службовців, відсторонення державних службовців від виконання повноважень за посадою, припинення державної служби, вирішення інших питань, пов'язаних із службою).

Дисциплінарна та матеріальна відповідальність державних службовців.

Припинення державної служби.

Дипломатична служба як вид державної служби України.

Служба в органах місцевого самоврядування.

Військова служба.

Нормативний акт публічної адміністрації. Вимоги до нормативних актів публічної адміністрації.

Адміністративний акт. Види адміністративних актів. Правові акти індивідуальної дії. Дії публічної адміністрації. Бездіяльність публічної адміністрації.

Адміністративний договір.

Види взаємозв'язків у системі органів публічної адміністрації: підвідомчість, підпорядкованість (підлеглисть), підконтрольність, відповідальність.

Регуляторна діяльність.

Адміністративні договори: поняття, ознаки та види. Укладення адміністративних договорів.

Критерії оцінювання рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень (відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України).

Акти публічної адміністрації. Нормативні акти та їх ознаки. Інші акти публічної адміністрації та їх ознаки. Дія актів у часі та просторі. Підстави припинення дії актів публічної адміністрації. Акти Президента України. Акти Кабінету Міністрів України. Акти центральних органів виконавчої влади. Акти місцевих органів виконавчої влади. Акти органів місцевого самоврядування. Державна реєстрація нормативно-правових актів. Порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності.

Адміністративні послуги. Правові засади надання адміністративних послуг. Порядок, строки і плата за надання адміністративних послуг. Центр надання адміністративних послуг. Реєстр адміністративних послуг і порядок його ведення. Єдиний державний портал адміністративних послуг та порядок його ведення. Відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері надання адміністративних послуг.

Контроль і нагляд за публічною адміністрацією.

Звернення громадян.

Поняття та зміст адміністративного оскарження. Принципи адміністративного оскарження. Стадії процедури адміністративного оскарження.

Адміністративна процедура.

Поняття та зміст адміністративної процедури. Принципи адміністративної процедури.

Учасники адміністративної процедури, їх статус.

IV. ПОДАТКОВЕ ПРАВО

Податкове законодавство України.

Поняття податку та збору. Види податків і зборів. Порядок встановлення, введення та скасування податків. Особливості встановлення місцевих податків.

Податкова правосуб'єктність, її елементи.

Поняття і зміст податкового обов'язку платника податку. Виникнення, зміна та припинення податкового обов'язку. Виконання податкового обов'язку.

Платники податку: поняття та види. Права та обов'язки платника податків. Правовий статус податкового агента. Інститут податкового представництва.

Функції контролюючих органів.

Поняття податкової пільги і її види. Контроль за застосуванням пільгового оподаткування та облік пільг. Усунення подвійного оподаткування.

Податковий контроль за трансфертним ціноутворенням.

Застосування міжнародних договорів та погашення податкового боргу за запитами компетентних органів іноземних держав.

Адміністрування податків, зборів, платежів. Податкова звітність. Податкові консультації.

Визначення суми податкових та/або грошових зобов'язань платника податків, порядок їх сплати і оскарження рішень контролюючих органів. Податковий контроль. Облік платників податків. Податкові перевірки: види, порядок і строки їх проведення, оформлення результатів перевірок. Погашення податкового боргу платників податків. Відповідальність за порушення податкового законодавства: поняття, види, умови притягнення до відповідальності.

Правове регулювання окремих видів податків. Особливості правового регулювання спеціальних податкових режимів. Спрощена система оподаткування, обліку, звітності.

V. ВИБОРЧЕ ПРАВО. ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС. РЕФЕРЕНДУМ

Виборче право. Принципи виборчого права. Відповідальність за порушення законодавства про вибори.

Поняття і види виборів.

Основні засади, принципи проведення і види виборів, порядок та строк призначення виборів народних депутатів. Етапи виборчого процесу. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються процесу виборів депутатів.

Види, порядок та строк призначення виборів Президента України. Етапи виборчого процесу. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються процесу виборів Президента України.

Види, порядок та строк призначення місцевих виборів. Етапи виборчого процесу. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються місцевих виборів.

Види референдумі, принципи проведення референдумів. Порядок призначення всеукраїнського референдуму. Організація та проведення всеукраїнського референдуму. Правові наслідки всеукраїнського референдуму. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються процесу референдуму. Відповідальність за порушення законодавства про референдум.

VI. ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Основні ознаки і функції соціального забезпечення. Право громадян України на соціальний захист, його зміст. Види соціального забезпечення.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Умови виникнення, зміни та припинення правовідносин у сфері соціального забезпечення. Особливості юридичних фактів в праві соціального забезпечення та їх види. Суб'єкти правовідносин із соціального забезпечення. Об'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин.

Організаційно-правові форми соціального забезпечення в Україні.

Державне соціальне забезпечення за рахунок бюджетних коштів.

Поняття, умови призначення та розмір страхових соціальних допомог.

Виплати по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

Поняття та порядок встановлення субсидій, компенсацій, соціальних пільг.

Право громадян на охорону здоров'я. Види медичної допомоги та гарантії її надання громадянам.

Правове регулювання пенсійного забезпечення в Україні. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні. Поняття та класифікація пенсій за чинним законодавством України. Страховий стаж як загальна умова для призначення страхових пенсій. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в Україні. Правові засади функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Порядок призначення та виплати пенсій. Пенсійне забезпечення окремих категорій громадян.

Допомоги та виплати за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття.

Система державних соціальних допомог: поняття і ознаки. Державні допомоги сім'ям з дітьми. Державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам. Державні соціальні допомоги у зв'язку з малозабезпеченістю. Умови призначення інших видів державних соціальних допомог.

Правове регулювання соціальних послуг.

Додаткові заходи соціального захисту окремих категорій громадян (ветеранів війни, осіб, які постраждали від нацистських переслідувань, ветеранів праці, інших громадян похилого віку, інвалідів, осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, хворих осіб та інших громадян, виконання професійних обов'язків якими пов'язане з ризиком для здоров'я).

VII. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

Поняття та види прав на землю в Україні. Підстави та порядок набуття і реалізації прав на землю в Україні. Підстави припинення прав на землю в Україні. Юридичні гарантії здійснення прав на землю в Україні.

Право власності на землю в Україні. Земля як об'єкт права власності. Форми права власності на землю в Україні. Суб'єкти права власності на землю. Набуття, перехід та припинення права власності на земельні ділянки. Приватизація громадянами України земельних ділянок у власність із земель запасу ("повна процедура"). Приватизація земельних ділянок, наданих раніше у користування громадянам ("спрощена процедура"). Приватизація земельних ділянок юридичними особами. Приватизація земельних ділянок для ведення фермерського господарства. Набуття права власності на земельні ділянки за цивільно-правовими угодами. Особливості набуття за цивільно-правовими угодами права власності на земельні ділянки державної та комунальної власності. Набуття права власності на земельні ділянки в процесі паювання. Припинення права приватної власності на земельні ділянки. Особливості викупу земельних ділянок приватної власності для суспільних потреб.

Права на користування землею. Особливості підстав виникнення і припинення права на користування землею. Право на загальне користування землею. Право на оренду землі. Право на постійне користування землею. Право на земельні сервітути. Право на користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Право на користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Право на іпотеку землі. Право на земельну частку (пай).

Захист прав на землю.

Поняття та види обов'язків власників земельних ділянок та землекористувачів.

Регулювання земельних правовідносин органами державної влади та місцевого самоврядування в Україні. Система центральних і місцевих органів державної влади у сфері

регулювання земельних відносин. Особливості самоврядного регулювання земельних відносин в Україні.

Державна реєстрація прав на землю. Контроль за використанням та охороною земель. Розгляд земельних спорів.

Поняття, класифікація функцій органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері земельних відносин. Планування територій та землеустрій. Моніторинг земель. Роздержавлення і приватизація земель. Нормування і стандартизація. Межування земель. Державний земельний кадастр. Державна реєстрація прав на землю. Контроль за використанням та охороною земель. Розгляд земельних спорів.

Правова охорона земель в Україні.

Правове регулювання плати за землю. Нормативна і експертна грошова оцінка земельних ділянок. Орендна плата за землю: поняття, види, форми, підстави і порядок справляння.

Поняття земельного правопорушення. Види юридичної відповідальності за земельні правопорушення та механізм її реалізації.

Підстави припинення прав на земельні ділянки. Припинення прав на земельні ділянки на підставі судових рішень.

Відповідальність за порушення земельного законодавства.

Правовий режим окремих категорій земель за цільовим призначенням.

VIII. ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО (АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО)

Загальні положення.

Поняття адміністративного судочинства.

Принципи адміністративного судочинства, особливості їх застосування та наслідки їх порушення.

Правила застосування законодавства. Аналогія закону та аналогія права.

Обов'язковість судових рішень. Відповідальність за невиконання судових рішень.

Застосування мов в адміністративному судочинстві.

Правова допомога в адміністративних справах.

Адміністративна юрисдикція та підсудність адміністративних справ.

Предмет адміністративної юрисдикції та його співвідношення з предметами конституційної, кримінальної, цивільної та господарської юрисдикції.

Визначення правової природи правовідносин для вирішення питання юрисдикції адміністративних судів.

Підсудність адміністративних справ та її різновиди.

Предметна підсудність адміністративних справ. Територіальна підсудність адміністративних справ. Інстанційна підсудність адміністративних справ.

Підсудність кількох пов'язаних між собою вимог.

Наслідки недодержання правил підсудності, передача адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого.

Організація адміністративного судочинства.

Формування системи спеціалізованих адміністративних судів. Організація діяльності адміністративних судів.

Докази і доказування в адміністративному судочинстві.

Поняття, способи та порядок забезпечення доказів.

Усні, письмові та речові докази.

Поняття та види судових експертиз, особливості їх призначення і оформлення їх результатів.

Строки в адміністративному судочинстві.

Судові виклики і повідомлення.

Фіксування адміністративного процесу.

Заходи процесуального примусу.

Докази і доказування в адміністративному судочинстві.

Поняття і види доказів. Належність та допустимість доказів.

Поняття доказування та етапи доказування. Предмет доказування. Засоби доказування. Обов'язок доказування. Підстави для звільнення від доказування. Забезпечення доказів. Оцінка доказів.

Склад суду, відводи. Учасники адміністративного процесу.

Здійснення адміністративного судочинства суддею одноособово.

Одноособовий розгляд справ.

Здійснення адміністративного судочинства колегією суддів. Порядок вирішення питань колегією суддів.

Розгляд адміністративної справи у складі колегії суддів.

Учасники адміністративного процесу. Особи, які беруть участь у справі, їх процесуальні права та обов'язки. Сторони. Треті особи. Представники сторін та третіх осіб.

Органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Інші учасники адміністративного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач).

Адміністративна процесуальна правосуб'єктність.

Класифікація учасників адміністративного процесу. Права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі.

Позивач та відповідач як сторони в адміністративному процесі. Випадки, в яких громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, їх об'єднання, юридичні особи, які не є суб'єктами владних повноважень, можуть бути відповідачами в адміністративній справі.

Права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі. Права та обов'язки сторін.

Заміна неналежної сторони. Треті особи, їх права та обов'язки. Процесуальне правонаступництво.

Представництво в адміністративному процесі.

Строки в адміністративному судочинстві. Судові виклики та повідомлення. Судові витрати.

Поняття та види строків звернення до адміністративного суду, порядок їх обчислення. Наслідки пропуску строків звернення до адміністративного суду. Поняття і види процесуальних строків. Обчислення процесуальних строків. Поновлення, продовження та зупинення процесуальних строків.

Судові виклики і повідомлення: форма і зміст. Вручення повістки. Наслідки відмови від одержання повістки. Виклик до суду шляхом надсилання тексту повістки електронною поштою, факсимільним повідомленням (факсом, телефаксом), телефонограмою. Виклик осіб, місце перебування яких невідоме.

Поняття та види судових витрат. Зменшення розміру судових витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення судових витрат. Розподіл судових витрат.

Провадження в суді першої інстанції.

Форма і зміст адміністративного позову.

Відкриття провадження в адміністративній справі.

Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви.

Відмова у відкритті провадження в адміністративній справі.

Підготовка справи до судового розгляду. Попереднє судове засідання. Відмова від адміністративного позову та визнання адміністративного позову під час підготовчого провадження. Примирення сторін під час підготовчого провадження. Судове доручення. Об'єднання і роз'єднання позовів. Забезпечення адміністративного позову. Судові рішення за наслідками підготовчого провадження.

Розгляд адміністративної справи у судовому засіданні. Відкриття судового засідання. Початок судового розгляду справи по суті.

Відмова від адміністративного позову, визнання адміністративного позову, примирення сторін під час судового розгляду справи. Зміна позовних вимог під час судового розгляду справи. Дослідження доказів. Відкладення розгляду справи або оголошення перерви в її розгляді.

Закінчення з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами. Судові дебати. Порядок ухвалення судом рішення.

Залишення позовної заяви без розгляду. Зупинення, поновлення та закриття провадження у справі.

Судові рішення.

Поняття та види судових рішень.

Вимоги, яким має відповідати судове рішення. Порядок ухвалення та оформлення судових рішень. Питання, які вирішує суд при прийнятті постанови.

Повноваження суду при вирішенні справи

Структура і зміст постанови, ухвали суду. Окремі ухвали суду.

Проголошення судового рішення, видача або направлення судового рішення особам, які беруть участь у справі, та особам, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи, інтереси чи обов'язки.

Додаткове судове рішення. Виправлення описок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні.

Роз'яснення судового рішення.

Скорочене провадження.

Адміністративні справи, розгляд яких проводиться із застосуванням скороченого провадження. Відкриття скороченого провадження. Порядок надання відповідачем заперечення або заяви про визнання позову. Порядок та строки розгляду судових справ у порядку скороченого провадження.

Постанова суду, прийнята у справі, розгляд якої проводився у скороченому провадженні.

Виконання судових рішень.

Набрання рішенням законної сили та його наслідки.

Постанови суду, які виконуються негайно.

Порядок виконання судових рішень в адміністративних справах

Роль суду в процесі виконання судового рішення.

Звернення судових рішень в адміністративних справах до примусового виконання.

Оформлення виконавчого листа, виправлення помилки в ньому та визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню. Видача дубліката виконавчого листа.

Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання.

Примирення сторін у процесі виконання.

Відстрочення і розстрочення виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення. Заміна сторони виконавчого провадження.

Поворот виконання судових рішень. Судовий контроль за виконанням судових рішень.

Наслідки невиконання судових рішень.

Особливості вирішення деяких категорій адміністративних справ.

Особливості розгляду спорів щодо оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних повноважень.

Особливості розгляду спорів, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму. Особливості розгляду спорів про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності.

Особливості розгляду спорів з приводу рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби.

Особливості розгляду спорів за адміністративними позовами про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності.

Особливості розгляду спорів, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

Особливості розгляду спорів за адміністративними позовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання.

Особливості розгляду спорів за зверненням органів доходів і зборів.

Особливості розгляду спорів у справах за зверненням Служби безпеки України щодо накладення арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них.

Особливості провадження у справах щодо гарантованого забезпечення потреб оборони.

Особливості розгляду спорів щодо підтвердження обґрунтованості вжиття суб'єктами владних повноважень заходів реагування під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Особливості провадження у справах за адміністративними позовами з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства.

Апеляційне та касаційне провадження.

Види перегляду судових рішень в адміністративних справах.

Відмова позивача від адміністративного позову, примирення сторін під час апеляційного провадження.

Провадження за нововиявленими обставинами.

Підстави для провадження за нововиявленими обставинами.

Подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Відкриття провадження за нововиявленими обставинами.

Порядок здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами.

Повноваження суду за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Строк звернення про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

Вимоги до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та порядок її подання.

Відмова від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та її наслідки.

ІХ. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Загальна характеристика.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 1950) (далі – Конвенція) як міжнародний багатосторонній договір держав-членів Ради Європи. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод як джерело права в Україні. Конвенція та конституційний порядок України. Верховенство Конституції України щодо міжнародних договорів (стаття 9) і нормативність Конвенції. Обов'язок України добросовісно виконувати міжнародні договори та генеральна клаузула статті 18 Конституції України. Особливості конкуренції конституційних норм і положень Конвенції. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: значення статті 17.

Практична необхідність тлумачення Конвенції. Принципи тлумачення Конвенції Судом: забезпечення правової визначеності, ефективність і дієвість тлумачення, принцип пропорційності та забезпечення балансу інтересів, повага до свободи розсуду держави, принцип автономного тлумачення, врахування міжнародних стандартів і принципів

міжнародного права, забезпечення мінімальних гарантій прав людини і основоположних свобод. Методи тлумачення Конвенції: філологічне тлумачення, історичне тлумачення, телеологічне тлумачення, системне тлумачення, функціональне тлумачення.

Структура Конвенції. Додаткові протоколи до Конвенції, їх зміст та наслідки прийняття. Сфера дії Конвенції. Обов'язки держав, які випливають із Конвенції. Позитивні та негативні зобов'язання держав. Обов'язок держав не перешкоджати зверненню до Європейського суду з прав людини. Субсидіарна природа Конвенції.

Право на життя (стаття 2 Конвенції): обсяг і зміст, позитивні і негативні обов'язки держави. Позитивні обов'язки держави у разі техногенних катастроф та небезпечної діяльності. Право на життя та смертна кара: підходи ЄСПЛ та Конституційного Суду України. Заборона смертної кари та принцип невислання. Винятки із правил щодо заборони позбавлення життя.

Абсолютні права Конвенції: заборона катування, нелюдського поводження і рабства (статті 3, 4 Конвенції). Відповідальність держави. Поняття мінімального рівня жорстокості. Заборона катувань та нелюдського поводження та принцип невислання. Поняття рабства і підневільного стану. Поняття примусової та обов'язкової праці. Виключення із правил (частина 3 статті 4 Конвенції)

Сфера дії права на справедливий судовий розгляд (стаття 6 Конвенції): право на вирішення спору щодо цивільних прав і обов'язків; право на встановлення обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення. Право на доступ до судових органів: право на незалежний і безсторонній суд, право на належний і законний суд, компетенція суду, розумність строків. Публічність та обґрунтованість судового рішення. Допустимі межі обмеження права на судовий розгляд.

Принцип *non bis in idem* та перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами або істотних недоліків процедури розгляду справи, які випливають на результати розгляду справи (стаття 4 Протоколу № 7).

Сутність змісту права на повагу приватного життя (стаття 8 Конвенції): обсяг і зміст захисту, негативні і позитивні обов'язки держави. Основні критерії обмеження. Структурні елементи права на повагу приватного життя: інформаційна, фізіологічна, комунікативна, просторова приватність. Право на самовизначення як особлива складова приватності особи. Право на повагу до сімейного життя, професії чи роду заняття особи. Поняття членів сім'ї і близьких родичів.

Свобода думки і совісті (стаття 9 Конвенції): обсяг і зміст захисту, свобода совісті і свобода віросповідання, розмежування віросповідання і релігії. Необхідні умови свободи віросповідання: між свободою переконань і правом на свободу вираження. Відокремлення держави від церкви: принцип неототожнення, принцип нейтральності, світські суди і релігійні справи. Право на створення релігійної організації та призначення служителів культу.

Свобода вираження поглядів (стаття 10 Конвенції) – основні теорії: теорія чотирьох цінностей, теорія політичного процесу, теорія «вільного ринку ідей», теорія індивідуальної самореалізації. Обсяг і зміст захисту: свобода дотримуватися поглядів, переконань, ідей; символічне вираження; обов'язки держави; свобода вираження у політичній сфері; мистецька свобода; комерційне вираження поглядів; академічна свобода.

Обмеження свободи вираження поглядів: зміст трискладового тесту; зміст обов'язків і відповідальності; охорона правопорядку та запобігання злочинам; захист прав інших осіб; баланс інтересів; національна безпека; захист авторитету і безсторонності правосуддя; захист здоров'я і моралі; запобігання розголошенню конфіденційної інформації. Обмеження з боку приватних осіб. Ліцензування теле- і радіо медіа, кінематографічних підприємств. Свобода вираження поглядів у мережі Інтернет.

Свобода мирних зібрань (стаття 11 Конвенції): обсяг і зміст; позитивні і негативні обов'язки держави; значення і сфера дії; негативна свобода. Основні критерії обмеження: зміст трискладового тесту, національна і громадська безпека, запобігання заворушенням чи

злочинам, охорона здоров'я чи моралі, захист прав і свобод інших осіб, обмеження для окремих категорій службовців. Права профспілок. Права на об'єднання у політичні партії та інші організації. Концепція militant democracy: юриспруденція ЄСПЛ і конституційних судів.

Право на ефективний засіб правового захисту (стаття 13 Конвенції): реальність і дієвість захисту, доступність і практична значущість правового захисту, система засобів правового захисту. Право на ефективний засіб правового захисту (стаття 13). Доступність засобу юридичного захисту. Ефективність засобу правового захисту. Право на відшкодування за порушене право.

Принцип рівності і недопустимості дискримінації. Елементи стандарту недискримінації: сфера дії ЄКПЛ; наявність різниці поводженні; необґрунтованість (нерозумність і необ'єктивність) і невинуватість розрізнення. Пряма і непряма дискримінація. Конституційні засади недискримінації: класифікація, диференціація; вказані або аналогічні ознаки; стандарт застосування; виправдання розрізнення, що може становити дискримінацію. Загальна заборона дискримінації (стаття 1 Протоколу № 12). Невичерпність критеріїв дискримінаційних ознак і генеральна клаузула частини другої статті 1 Протоколу № 12. Заборона дискримінації (стаття 14). Загальні принципи застосування статті 14, сфера її дії.

Право на мирне володіння власністю (стаття 1 Протоколу № 1): обсяг і зміст; негативні і позитивні обов'язки держави. Правомочності власника і концепція володіння. Основні критерії обмеження: інтереси суспільства; пропорційність, правомірність. Конституційно-правовий вимір права власності: соціальна функція власності, збалансованість, право особи на розвиток особистості. Здійснення державою контролю над майном: загальний інтерес; податки; збори; штрафи. Соціальна функція власності та соціальні пільги і привілеї: правова визначеність та обґрунтовані сподівання; функції привілею у соціальній державі; пільги як власність.

Право на вільні вибори (стаття 3 Протоколу № 1): обсяг і зміст; негативні і позитивні обов'язки держави. Основні критерії: вибори до законодавчого органу, вільні вибори, розумна періодичність, таємне голосування, вільне волевиявлення, кваліфікаційні ознаки до виборців і кандидатів, винятки із правил.

Сфера дії Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Додаткові протоколи до Конвенції, їх зміст та наслідки прийняття. Обов'язки держав, які впливають з Конвенції. Позитивні та негативні зобов'язання держави-сторони Конвенції.

Право на справедливий суд (пункт 1 статті 6). Доступ до суду. Незалежність і безсторонність суду, встановленого законом. Об'єктивний та суб'єктивний критерії безсторонності. Справедливий розгляд справи. Змагальність сторін у процесі. Вмотивованість рішень національного суду. Порядок і фактична можливість оскарження судового рішення. Додержання вимоги публічності розгляду. Критерії "розумного строку". Складність справи. Поведінка заявників і компетентних органів. Важливість справи для конкретної особи. Справи, що підлягають якнайшвидшому розгляду. Нерозглянуті справи. Зобов'язання держави організувати належне відправлення правосуддя. "Явна помилка" національного суду у контексті пункту 1 статті 6 Конвенції. Сумісність з практикою Європейського суду з прав людини способу тлумачення та застосування національного законодавства.

Виправданість втручання у права, гарантовані статтями 8-11 Конвенції. Вимоги до "закону". Якість закону. Чіткість та передбачуваність законодавства. Відсутність в законодавстві необхідних гарантій від свавілля як незаконність втручання. Легітимна мета. Необхідність в демократичному суспільстві. Дотримання принципу пропорційності.

Автономність гарантії. Дискримінаційне поводження, його види. Протокол № 12 до Конвенції, його положення та сфера дії.

Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації (стаття 15). Надзвичайні ситуації. Воєнний стан.

Європейський суд з прав людини і його рішення.

Юрисдикція та завдання Європейського суду з прав людини. Статті 19 та 32 Конвенції.

Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини. Умови прийнятності заяви. Неприйнятність заяви. Статті 33-35 Конвенції. Статус «жертви».

Рішення Європейського суду з прав людини як акти подвійної природи: міжнародно-правовий та судово-прецедентний аспекти. Природа судового прецедентного права Суду і конвергенція права держав-членів Ради Європи. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на правову систему України. Види рішень Європейського суду з прав людини: рішення палат і Великої палати, ухвали, консультативні висновки щодо тлумачення Конвенції і протоколів до неї. Зміст і значення окремої думки судді.

Зобов'язальна сила рішень Європейського суду з прав людини: вимога обґрунтованості та вмотивованості, правило *stare decisis* та незв'язаність Суду своїми попередніми рішеннями, роль динамічного тлумачення у зміні *stare decisis* рішень Суду, рівність і справедливість як вимога однакового застосування положень Конвенції, доктрина Конвенції як «живого інструменту». Особливості пілотних рішень Європейського суду з прав людини.

Виконання рішення Європейського суду з прав людини в Україні: заходи індивідуального характеру, заходи загального характеру, справедлива сатисфакція. Роль і значення пілотних рішень Європейського суду з прав людини у розвитку правової системи України. Застосування статті 46 Конвенції: практика щодо України.

Особливості застосування положень Конвенції та рішень Європейського суду з прав людини Конституційним Судом та судами загальної юрисдикції. Застосування Конвенції і рішень Європейського суду з прав людини в адміністративній практиці. Пошук рішень Європейського суду з прав людини у пошуковій системі *Nudos*, на офіційному порталі Верховної Ради України, міжнародних організацій та правозахисних організацій.

Види рішень Європейського суду з прав людини. Юридичні наслідки винесеного Європейським судом рішення. Виконання рішення. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Обов'язкова сила рішень Європейського суду з прав людини та їх виконання

Рішення Європейського суду з прав людини проти України.

X. ПОЛОЖЕННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Поняття “прав і обов'язки цивільного характеру” в сенсі Конвенції. Застосування пункту 1 статті 6 до спорів державних службовців.

Важливість дотримання державними органами власних процедур. Покладання на державу ризику помилки державного органу.

Права, які охоплюються сферою дії статті 8 Конвенції. Втручання в приватне і сімейне життя. Позитивні зобов'язання держави. Виправданість втручання. Вимоги пункту 2 статті 8 Конвенції. Право на повагу до приватного та сімейного життя (стаття 8). Суть «поваги» до приватного та сімейного життя (справи «Олександр Волков проти України», «Гуменюк на інші проти України», «Бігаєва проти Греції», «С. проти Бельгії»).

Справи у сфері екології (справи «Дубецька та інші проти України», «Гримковська проти України»).

Свобода зібрань та об'єднання (стаття 11). Права, що охоплюються статтею 11. Свобода об'єднання. Професійні спілки. Громадські об'єднання та організації. Політичні партії. Реєстрація, внесення змін до статутних документів, функціонування та припинення діяльності громадських об'єднань, політичних партій і професійних спілок. Мирні зібрання. Свобода мирних зборів. Проведення страйків, мітингів, демонстрацій. Виправданість втручання в права, гарантовані статтею 11. Структура статті 11. Вимоги пункту 2 статті 11.

Право на вільне володіння майном (стаття 1 Протоколу № 1). Сфера дії статті 1 Першого протоколу. Зміст поняття “майно”, “власність” в сенсі Конвенції. “Мирне володіння” своїм майном. Принцип безперешкодного користування майном. Втручання у право власності. Законність втручання. Дотримання “справедливого балансу” між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту основоположних прав особи. Пропорційність втручання. Позбавлення права власності. Право регламентувати використання власності відповідно до загальних інтересів. Обмеження користування власністю. Контроль за користуванням власністю державою. Тлумачення “суспільного інтересу”. “справедлива рівновага”. Компенсація за порушення права власності.

Свобода пересування (протокол № 4). Вибір місця проживання. Реєстрація проживання, пересування. Свобода пересування. Право залишати країну.

Право на ефективний засіб правового захисту (статті 13). Право на оскарження дій чи бездіяльності посадових осіб суб'єктів владних повноважень. Доступність засобу юридичного захисту. Ефективність засобу правового захисту. Право на відновлення порушених прав. Право на відшкодування за порушене право.

Право на вільні вибори до законодавчого органу (стаття 3 протоколу № 1). Поняття “законодавчого органу”. Загальні принципи статті 3 Першого протоколу (вільні вибори з розумною періодичністю шляхом таємного голосування, вільне вираження думки народу під час виборів). Право обирати та бути обраним. Право висувати свою кандидатуру та вимоги до кандидата. Обмеження (позбавлення) виборчих прав.

**Таксономічна характеристика
анонімного письмового тестування
під час кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих адміністративних судів**

1. Цей документ розроблено на основі Програми іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих адміністративних судів (далі – Програма).

2. Таксономічна характеристика визначає питому вагу розділів Програми у тестовому завданні, а також необхідний для виявлення за відповідним розділом кваліфікаційний рівень.

3. Питома вага розділу – відсоткове співвідношення кількості запитань відповідного розділу до загальної кількості запитань тесту.

4. Кваліфікаційний рівень формується з урахуванням таких пізнавальних навиків:

1. Рівень «А» – необхідний когнітивний рівень «Знання».
2. Рівень «В» – необхідні когнітивні рівні пізнання «Знання», «Розуміння».
3. Рівень «С» – необхідні когнітивні рівні пізнання «Знання», «Розуміння», «Критичне мислення».
4. Рівень «D» – необхідні когнітивні рівні пізнання «Знання», «Розуміння», «Критичне мислення», «Вирішення проблеми».

з/п	Розділ Програми	Питома вага (%)	Кваліфікаційний рівень
1	Конституційне право	8,75	С
2	Антикорупційне законодавство	3,75	С
3	Адміністративне право	23,75	С
4	Податкове право	10	С
5	Виборче право. Виборчий процес. Референдум	5	С
6	Право соціального забезпечення	7,5	С
7	Земельне право	6,25	С
8	Адміністративне судочинство	25	С
9	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та рішення європейського суду з прав людини	5	С
10	Положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у сфері адміністративного права	5	С